

F. J. HOLZWARTH

**HISTORIA POWSZECHNA
CZASY WOJEN KRZYŻOWYCH
BITWA POD NAVES DE TOLOSA**

KRAKÓW 2020

www.ultramontes.pl

HISTORIA POWSZECHNA

Czasy Wojen Krzyżowych

Bitwa pod Naves de Tolosa

F. J. HOLZWARTH

Treść: Zakony rycerskie w Hiszpanii; zwycięstwo Chrześcijan pod Naves de Tolosa.

Kościół jednoczył rozdrobnioną Hiszpanię, on to znowu wyprowadził lud hiszpański ze zdziczenia i tchnął weń nowe siły do walki z Maurami. Kościół powołał do życia hiszpańskie zakony rycerskie, które świadczyły, że chrześcijański lud półwyspu iberyjskiego, pomimo rozpadnięcia się na pięć czy sześć państweczek, był zjednoczonym w wyższej sferze życia (1).

Lecz i innych jeszcze bojowników sprawy chrześcijańskiej sprowadzał Kościół do Hiszpanii; na jego głos krzyżowcy tysiącami porzucali ziemię rodzinną i walczyli przeciwko muzułmanom. A pomoc ta wielce była teraz potrzebna, gdy cała Afryka wrzała zapalem wojennym i wyprawiła pół miliona ludzi za cieśninę Gibraltarską, postanowiwszy podbić jeszcze raz Hiszpanię aż do Pirenejów. Obie strony gorąco się przygotowywały do walki, która miała rozstrzygnąć o przyszłości półwyspu. Alfons VIII Kastylijski wysłał Gerharda, biskupa Segowii, do papieża z prośbą o wspomnienie zagrożonej Hiszpanii, innych prałatów wyprawiono w poselstwie do Francji i Niemiec. Innocenty III wzywał książąt i ludy do zgody: "teraz nadeszła chwila, kiedy wszyscy wzajem pomagać sobie winni; gdyż wróg krzyża zamierza nie tylko ujarzmić Hiszpanię ale i nad innymi ludami rozciągnąć swoje panowanie". W istocie, gdyby upadła Hiszpania chrześcijańska, wówczas Francja, Niemcy, Włochy zostałyby wydane na łup islamowi.

W maju 1211 *Mahomet*, syn Jakuba, wylądował w Taryfie na czele niezliczonego wojska, "które, jak powiada historyk arabski, pokryło góry, pola i równiny i zapełniło głębie dolin". Na szczęście dla Chrześcijan postanowił Mahomet najpierw zdobyć górską warownię Salvatierra, w której rycerze Kalatrawy tak bohatersko się bronili, że Chrześcijanie mieli czas do zebrania sił swoich.

Około Zielonych Świątek 1212 pośpieszyli do Toledo biskupi, rycerze, mieszczanie, rycerze zakonni, Portugalczycy pod infantem Pedrem, Aragończycy, wojownicy z Nawarry i Leonu. Zza Pirenejów przybyli "ultramontanie", Francuzi i Burgundczycy, 2000 baronów, 10000 rycerstwa, 50000 piechoty; z dalekiej Austrii nadchodził Leopold Sławny. Rozumiano to dobrze, że w Hiszpanii ma się teraz rozstrzygnąć przyszłość Europy katolickiej.

Na 23 maja zapowiedziana była w Rzymie procesja błagalna, aby Bóg udzielił zwycięstwa orężowi chrześcijańskiemu. Innocenty III szedł podczas niej boso, tak samo jak inni, i w gorącej przemowie wezwał wiernych, aby popierali obrońców sprawy Chrystusowej.

W Toledo zebrali się Chrześcijanie. W trzy dni po św. Janie wyruszyli na południe trzej królowie, Kastylii, Aragonii i Nawarry, każdy na czele swego wojska. Ultramontanie szli przodem pod wodzą Diego Lopeza de Haro. Wojsko chrześcijańskie najpierw zdobyło warownię Malagon, potem Kalatrawę, przeszło obok Salvatierry i stanęło w okolicy *Naves de Tolosa*, w Sierra Morena 15 lipca 1212. "Don Rodrigo, arcybiskup toledański, i inni prałaci obchodzili wojsko i głosili odpuszczenie grzechów tym wszystkim, którzy mężnie walczyć będą w bitwie dnia następnego. Około południa oznajmili heroldowie, że nazajutrz ze świtem bitwa się rozpocznie. Kiedy widnieć zaczęło, prałaci odprawili Mszę św. i rozdali Komunię; wszystkich ręce i oczy wzniosły się ku niebu, całe wojsko wyruszyło przeciwko nieprzyjacielowi". Środkiem dowodził król Kastylii, prawym skrzydłem król Nawarry, lewym król Aragonii; przednią straż stanowiło 500 doborowych rycerzy pod Diego Lopezem de Haro.

Jak morze wzburzone, wylało się ku nim wojsko nieprzyjacielskie; Mahomet kazał rozpiąć swój namiot czerwony na znak, że stacza bitwę, i zasiadł w nim na tarczy, jego rumak stał przed namiotem w pogotowiu. Władca Almohadów trzymał w ręku Koran, spisany ręką Otmana i poczytywany za najświętszą relikwię. Z pięciu części składało się całe wojsko muzułmańskie:

straż przednią stanowiło 175000 ochotników, Andaluzjanie stali na prawym skrzydle, Berberowie na lewym, w środku znajdowało się jądro potęgi wojennej Almohadów, około namiotu Mahometa umieszczono doborowy oddział najwaleczniejszych wojowników. Nierozstrzygnięta bitwa toczyła się do południa, wtedy dopiero pierzchnęło prawe skrzydło muzułmańskie, poczym i między Berberami wynikło zamieszanie. Mahomet uciekł z pobojowiska a rzeź do nocy się przeciągnęła; wojsku chrześcijańskiemu dano rozkaz, aby nie zabierało jeńców. "Wtedy było tylu poległych, że z powodu nagromadzenia trupów nie można było naprzód się posunąć, i jeżeli kiedy bądź Maurowie okryli Chrześcijan hańbą, to wówczas należycie im odpłacono". A pewien Arab powiada: "Od owej klęski straszliwej runęła potęga muzułmanów w Hiszpanii, odtąd nie udawały się im wszystkie ich wyprawy, nieprzyjaciel zawładnął prawie całym krajem". Podług relacyj chrześcijańskich Maurowie mieli 200000 poległych, podług sprawozdań arabskich wyginęło prawie całe wojsko muzułmańskie. Znużeni ściganiem wrócili zwycięzcy na pole bitwy. Prymas tolekański zaintonował "Te Deum", i jak grom rozlegało się po nocy śpiewanie zwycięzców. Następnego dnia rano rozdzielono olbrzymie łupy, składające się ze złota, srebra, drogich kamieni, materij kosztownych i koni. Brak prowiantu i choroba zaraźliwa zmusiły krzyżowców do odwrotu. W Kalatrawie spotkali oni księcia Leopolda Austriackiego i jego rycerzy, którzy przybyli za późno. Odtąd dzień 16 lipca, nazwany dniem tryumfu Krzyża, miał być po wszystkie czasy obchodzony wielkim nabożeństwem dziękczynnym. Papieżowi posłano w darze namiot władcy Almohadów, główną chorągiew i lancę Mahometa. Innocenty III wzywał zwycięskich królów do pokory, mówiąc, że nie siła ludzka a Bóg odniósł zwycięstwo. Z radością dowiedziało się Chrześcijaństwo o wielkiej klęsce muzułmanów; Europa swobodniej odetchnęła.

Historia powszechna przez F. J. Holzwartha. Przekład polski licznymi uzupełnieniami rozszerzony. Tom IV. *Wieki średnie. Część druga. Przewaga Niemiec w Europie w X wieku. Cesarze z domu frankońskiego i Papiestwo. Czasy Wojen Krzyżowych*. Nakładem Przeglądu Katolickiego. Warszawa 1882, ss. 364-367. (a)

(Pisownię i słownictwo nieznacznie uwspółcześniono; ilustracje od red. *Ultra montes*).

Przypisy:

(1) Zakonami tymi były: 1. Zakon *St Jago di Compostella*. Pielgrzymom, udającym się do grobu św. Jakuba w Compostelli, srodze częstokroć dokuczali Maurowie i dlatego kanonicy od św. Eligiusza chętnie przyjęli propozycję Don Pedra Fernandez z Fuente Encelada, założenia wraz z kilku rycerzami osobnego zakonu dla obrony pielgrzymów. Ustawę tego zakonu zatwierdził papież Aleksander III roku 1175. Rycerze ci nosili płaszcz biały z czerwonym krzyżem, i przyrzekli bronić podróżnych, wspierać biednych, nadto ślubowali posłuszeństwo, wspólność własności i życie moralne (nie celibat). Wielki mistrz zakonu miał przy sobie Radę z 13 członków, którzy mogli go złożyć z urzędu, gdyby się okazał on niezdolnym lub niegodnym swego dostojęstwa. 2. Drugim stowarzyszeniem rycerskim był zakon *Kalatrawa*, założony 1158 przez opata Rajmunda. – Rycerze tego zakonu przyjęli regułę cysterską i zaprowadzili między sobą surową karność; przy stole, w kościele i w dormitarzu wymagane było milczenie; nawet podczas snu i przy pracy rycerze musieli być gotowymi do walki i trzymać miecz przy sobie. 3. Trzeci zakon, zwany *Alkantara*, założyli dwaj bracia Suarez i Gomez 1156 roku celem zupełnego oddania się walce z Maurami. I ten zakon zaprowadził u siebie regułę cysterską i otrzymał zatwierdzenie papieża Aleksandra III 1177 r. Za przykładem Hiszpanii poszła Portugalia, dokąd tak samo jak do Hiszpanii powołano Templariuszów i Joannitów. Alfons, założyciel państwa portugalskiego, sam wstąpił do zakonu Templariuszów i nadał mu obszerne posiadłości i wielkie dochody. Powstał tu także osobny zakon *rycerzy z Evory* 1162; później siedzibę jego przeniesiono do *Avis*. Rycerze zobowiązywali się do bronienia religii orężem, do nieustannej walki z Maurami. Zakon ten pozostawał w ścisłym związku z cystersami; wielki mistrz otrzymywał z rąk opata cysterskiego oznaki swojej godności i składał przed nim przysięgę posłuszeństwa. Bracia zakonni byli zarazem zakonnikami i rycerzami.

(a) Por. 1) Ks. Włodzimierz Piątkiewicz SI, a) [W osiemsetletnią rocznicę wielkiego Synodu w Clermont](#). b) [Mistyczne Ciało Chrystusa a charaktery sakramentalne. Studium dogmatyczne](#).

2) F. J. Holzwarth, *Historia powszechna*. a) [Czasy Karola Wielkiego](#). b) [Sztuka i literatura na Zachodzie w XI wieku](#). b) [Pierwsza Wojna Krzyżowa. Królestwo Jerozolimskie](#). c) [Rycerstwo średniowieczne](#). d) [Nowe zakony religijne jedenastego i dwunastego wieku](#). e) [Bernard z Clairvaux](#). f) [Pontyfikat Innocentego III i Czwarty Sobór Laterański](#). g) [Zakony rycerskie](#). h) [Skutki krucjat](#). i) [Albigensi](#). j) [Św. Dominik i św. Franciszek z Asyżu](#). k) [Inkwizycja hiszpańska](#).

- 3) Józef kardynał Hergenröther, a) [Pontyfikat Grzegorza VII.](#) b) [Pontyfikat Bonifacego VIII. Kościół i państwo. Władza papieska.](#) c) [Rzekome błędy i sprzeczności Papieży.](#)
- 4) Św. Tomasz z Akwinu OP, Doktor Anielski, a) [Summa filozoficzna \(Contra Gentiles\). – Summa przeciw poganom czyli o prawdziwości Wiary katolickiej przeciwko błędom niewiernych.](#) b) [O społeczeństwie i władzy. De regimine principum I, 1-3.](#) c) [Modlitwy. Orationes.](#)
- 5) Pius II, Papa, [Epistola ad Mahometem, Turcorum imperatorem.](#)
- 6) O. Hieronim Savonarola OP, [Triumf Krzyża, czyli O prawdzie Wiary. IV. 7. Kompletna irracjonalność mahometańskiej sekty \(Triumphus Crucis, sive De veritate Fidei. IV. 7. Mahumetanorum sectam omni ratione carere\).](#)
- 7) Bp Władysław Krynicki, [Dzieje Kościoła powszechnego.](#)
- (Przyp. red. *Ultra montes*).

([HTM](#))

© *Ultra montes* (www.ultramontes.pl)
Cracovia MMXX, Kraków 2020